

STRUČNÉ POROVNANIE LEGISLATÍVY OCHRANY OVZDUŠIA V EURÓPSKEJ ÚNII, SR, POĽSKEJ A MAĎARSKEJ REPUBLIKE

Rosenberger L., Senčáková L., Virčíková E.

Katedra integrovaného manažérstva, Hutnícka fakulta, Technická univerzita Košice, Slovensko

BRIEF COMPARISON OF AIR PROTECTION LEGISLATION IN EUROPEAN COMMUNITY, SLOVAK, POLAND AND HUNGARY REPUBLICS

Rosenberger L., Senčáková L., Virčíková E.

Department of Integrated Management, Faculty of Metallurgy, Technical University of Kosice, Slovakia

Abstract

The environmental law of air protection is developing especially in the last ten years. Although the most of advanced countries prefer national environmental legislation in air protection (e.g. emission limit values for industrial sources of air pollution , finding methods of emission limit values and its observation), it is possible to find some common components of air protection legislation in many countries. It is typical for European Community states. Its legislation results from EU directions and regulations. Transposition or implementation process of EU legal acts phase in legal order of associated countries.

This article briefly describes the current situation in air protection law in European Community, Slovak, Poland and Hungary Republics, as well as the legal acts valid in these countries. Based on its study, the national legislations are compared with the EU law. The paper also deals with the emission limit values for new sources in coal combustion and present the emission limit values comparison. The goal of contribution is allowing the readers to create their own vision about it, where are the countries in air protection situated.

Key words: air protection, legal acts, emission limits

Abstrakt

Environmentálne právo ochrany ovzdušia sa veľmi výrazne rozvíja najmä v posledných desiatich rokoch. Hoci väčšina vyspelých krajín uprednostňuje národnú environmentálnu legislatívu v oblasti ovzdušia (napr. emisné limity pre jednotlivé priemyselné zdroje znečisťovania ovzdušia, spôsoby zisťovania množstva a dodržiavania emisných limitov), v poslednom období je možné nájsť v legislatíve viacerých krajín mnohé spoločné, resp. podobné prvky. Platí to predovšetkým pre štáty Európskej Únie, ktorých legislatíva, nakoľko vychádza z nariadení a smerníc EÚ, má spoločné základy. Postupne prebieha proces transpozície alebo implementácie právnych predpisov EÚ do právneho poriadku jednotlivých asociovaných krajín.

V tomto príspevku je stručne popísaný súčasný stav legislatívy v oblasti ochrany ovzdušia v EÚ, SR, Poľsku a Maďarsku, ako aj právne akty platné v spomínaných krajinách. Na základe ich štúdia sú porovnané národné legislatívy s legislatívou EÚ. Článok tiež pojednáva o emisných limitoch pre nové zariadenia na spaľovanie uhlia a uvádza porovnania emisných limitov v týchto štátoch. Cieľom príspevku je umožniť čitateľovi vytvoriť si vlastný obraz o tom, na akej úrovni sa spomínané štáty v oblasti ochrany ovzdušia nachádzajú.

1. Úvod

Súhrn zákonov a ustanovení, ktoré boli prijaté počas jednotlivých etáp integrácie a vytvárania spoločného trhu, sa nazýva *komunitárne právo*. Používa sa najmä vo vzťahu k štátom, ktoré sú prijímané za nových členov EÚ. Rozumie sa im tak, že nový štát vezme za svoje súčasné i budúce práva a povinnosti spojené so systémom a inštitucionálnym rámcom EÚ, vrátane práv a povinností plynúcich z multilaterálnych i bilaterálnych dokumentov, ktoré EÚ a jej členské štáty podpísali. Komunitárne právo je teda medzinárodné, avšak odlišuje sa obsahom, nástrojmi a prameňmi práva, pričom existuje zásada nadradenosti práva EÚ vnútroštátnemu právu.

Právo EÚ môžeme obecnne rozdeliť na:

- Primárne právo
- Sekundárne právo
- *Primárne právo EÚ* vychádza predovšetkým zo štyroch zakladajúcich zmlúv:
- ESUO: Európske spoločenstvo uhlia a ocele,
- EHS: Európske hospodárske spoločenstvo,
- EUROATOM: Európske spoločenstvo pre atómovú energiu,
- Zmluva o EÚ (Maastrichtská zmluva).

Len na základe týchto zmlúv môžu spoločné orgány jednať a vytvárať tzv. sekundárne právo.

Sekundárne právo EÚ je tvorené právnymi aktmi, ktoré prijíma Rada EÚ alebo Rada spoločne s Európskym parlamentom a v niektorých prípadoch i Európska komisia. Ich vykonávateľmi sú spravidla členské štáty. Právnymi aktmi EÚ sú:

- Smernice
- Nariadenia
- Odporúčania
- Stanoviská a názory
- Uznesenia a prehlásenia

Po roku 1989 a po vzniku Slovenskej republiky sa vytvorili vhodné podmienky na vlastnú environmentálnu politiku na báze medzinárodnej multilaterálnej a bilaterálnej spolupráce. Podpisom asociačnej dohody medzi Európskou Úniou a Slovenskou republikou, získala SR právo zapájať sa do európskeho diania, ale aj záväzok usilovať sa o zlučiteľnosť svojho právneho poriadku s poriadkom v Únii.

2. Stručný prehľad právnych predpisov Európskej Únie, SR, Poľskej a Maďarskej republiky z oblasti ovzdušia

Stručný prehľad právnych predpisov EÚ

- Smernica rady č. 96/62/EC o určení a riadení kvality ovzdušia
- Smernica rady č. 1999/30/ES vzťahujúca sa na hodnoty limitov oxidu siričitého, oxidu dusičitého a oxidov dusíka, tuhých znečisťujúcich látok a olova v ovzduší
- Smernica EP a Rady 2002/3/ES, ktorá sa týka ozónu v ovzduší
- Smernica EP a Rady 2000/69/ES týkajúca sa limitných hodnôt pre benzén a oxid uhľohľatý v ovzduší.
- Smernica Rady 84/360/EEC o boji so znečistením ovzdušia z priemyselných závodov
- Smernica 2001/81/ES EP a Rady o národných emisných stropoch pre určité látky znečisťujúce ovzdušie

- Smernica 98/70/EEC o kvalite benzínu a dieselových palív
- Smernica 99/32/EC o znižovaní obsahu síry v určitých kvapalných palivách
- Smernice Rady 94/63/ES o riadení emisií prchavých organických zlúčenín (VOC) zo skladovania benzínu a jeho distribúcie z terminálov na čerpacie stanice
- Smernica č. 96/61/ES o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia
- Nariadenie rady č. 2000/2037/ES o látkach, ktoré poškodzujú ozónovú vrstvu
- Rozhodnutie Rady 86/277/EHS o záveroch Protokolu Dohovoru z roku 1979 o rozsiahlom cezhraničnom znečisťovaní ovzdušia a dlhodobom financovaní programov pre monitorovanie a meranie rozsiahleho prenášania znečisťujúcich látok

Stručný prehľad právnych predpisov Slovenskej republiky

- Zákon č. 76/1998 Z.z. o ochrane ozónovej vrstvy Zeme
- Zákon č. 161/2001 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia
- Zákon č. 478/2002 Z.z. o ochrane ovzdušia (zákon o ovzduší)
- Zákon č. 245/2003 Z.z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 525/2003 o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška MŽP SR č. 283/1998 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane ozónovej vrstvy Zeme
- Vyhláška MŽP SR č. 127/2000 Z.z. o ustanovení najväčších prípustných množstiev znečisťujúcich látok vypúšťaných do ovzdušia
- Vyhláška MŽP SR č. 704/2002 Z.z., ktorou sa ustanovujú technické požiadavky a všeobecné podmienky prevádzkovania zariadení používaných na skladovanie, plnenie a prepravu benzínu
- Vyhláška MŽP SR č. 705/2002 Z.z., o kvalite ovzdušia
- Vyhláška MŽP SR č. 706/2002 Z.z., o zdrojoch znečisťovania ovzdušia, o emisných limitoch, o technických požiadavkách a všeobecných podmienkach prevádzkovania, o zozname znečisťujúcich látok, o kategorizácii zdrojov znečisťovania ovzdušia a o požiadavkách zabezpečenia rozptylu emisií znečisťujúcich látok
- Vyhláška MŽP SR č. 60/2003 Z.z., ktorou sa ustanovujú národné emisné stropy a emisné kvóty
- Vyhláška MŽP SR č. 202/2003 Z.z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o odbornom posudzovaní a o oprávnení na meranie emisií a kvality ovzdušia
- Vyhláška MŽP SR č. 391/2003 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon č. 245/2003 Z.z.
- Vyhláška MŽP SR č. 408/2003 Z.z. o monitorovaní emisií a kvality ovzdušia
- Vyhláška MŽP SR č. 409/2003 Z.z., ktorou sa ustanovujú emisné limity, technické požiadavky a všeobecné podmienky prevádzkovania zdrojov a ich zariadení, v ktorých sa používajú organické rozpúšťadlá
- Vyhláška MŽP SR č. 410/2003 Z.z., ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MŽP SR č. 706/2002 Z.z. o zdrojoch znečisťovania ovzdušia, o emisných limitoch, o technických požiadavkách a všeobecných podmienkach prevádzkovania, o zozname znečisťujúcich látok, o kategorizácii zdrojov znečisťovania ovzdušia a o požiadavkách zabezpečenia rozptylu emisií znečisťujúcich látok
- Vyhláška MŽP SR č. 53/2004 Z.z., ktorou sa ustanovujú požiadavky na kvalitu palív a vedenie evidencie o palivách

- Vyhláška MŽP SR č. 61/2004 Z.z., ktorou sa ustanovujú požiadavky na vedenie prevádzkovej evidencie a rozsah ďalších údajov o stacionárnych zdrojoch
- Oznamenie MZV SR č. 344/1998 Z.z. o Protokole k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov.

Stručný prehľad právnych predpisov Poľskej republiky

- Zákon (Dz.U.1994.49.196) o ochrane a formovaní životného prostredia
- Zákon (Dz.U.2001.52.537) o nakladaní s látkami poškodzujúcimi ozónovú vrstvu
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia (Dz.U.2002.115.1003) o detailných požiadavkách, ktoré musia spĺňať programy ochrany ovzdušia
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia (Dz.U.2003.163.1584) o emisných štandardoch
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia (Dz.U.2003.1.12) o relatívnych hodnotách pre niektoré znečisťujúce látky v ovzduší
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia (Dz.U.2001.87.957) o emisii znečisťujúcich látok do ovzdušia v dôsledku technologických procesov a technických operácií
- Vyhláška (Dz.U.2002.94.837) o spôsobe označovania zásobníkov obsahujúcich kontrolované látky a produkty a o označovaní zariadení, v ktorých sa také látky nachádzajú
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia (Dz.U.2002.87.796) o prípustných hodnotách obsahu niektorých látok v ovzduší, kritické hodnoty a rozsah tolerancie pre prípustné hodnoty
- Vyhláška (Dz.U.2002.71.658) o požiadavkách na minimálnu kvalifikáciu a na technické zásobovanie, ktoré musia spĺňať podniky vykonávajúce činnosť, pri ktorej sa využívajú kontrolované látky
- Vyhláška (Dz.U.2003.110.1057) o vykonávaní merania emisií
- Nariadenie vlády (Dz.U.1998.102.647) o evidencii a registrácii výkazov o znečisťujúcich látkach, emitovaných do ovzdušia

Stručný prehľad právnych predpisov Maďarskej republiky

- Rozhodnutie vlády 21/2001o pravidlách ochrany ovzdušia
- Rozhodnutie MOŽPaP 22/1993 o hraničných hodnotách emisií znečisťujúcich ovzdušie vykurovacích zariadení s tepelným výkonom 50 MW a viac
- Rozhodnutie MOŽPaP 7/1999 o hraničných hodnotách technologických emisií znečisťujúcich ovzdušie imobilných plyných turbín so vstupným tepelným výkonom 140 kW a viac, ale menej ako 50 MW
- Rozhodnutie 10/2001o obmedzovaní emisií niektorých činností a zariadení s prchavými organickými zlúčeninami
- Rozhodnutie 14/2001 o hraničných hodnotách znečisťovania ovzdušia a o hraničných hodnotách emisií imobilných bodových zdrojov znečisťovania ovzdušia
- Rozhodnutie 17/2001 o preskúmaní, kontrolovaní a vyhodnocovaní znečisťovania ovzdušia a emisiách imobilných bodových zdrojov znečisťovania ovzdušia
- Rozhodnutie 4/2002 o vyznačení aglomerácií a zón so znečisteným ovzduším
- Spojené rozhodnutie 12/2002 o hospodárnosti pohonných hmôt a vylučovaní oxidu uhličitého nových osobných motorových vozidiel
- Rozhodnutie 11/1991 o hraničných hodnotách technológii spaľovania odpadu a o pravidlách určovania ich použitia

3. Porovnanie právnych predpisov Európskej Únie, SR, Poľskej a Maďarskej republiky z oblasti ovzdušia

Na základe štúdia legislatívy z oblasti ovzdušia EÚ, SR, Poľskej a Maďarskej republiky je možné obecné konštatovať, že:

1. Jednotlivé právne predpisy SR, Poľska a Maďarska boli a budú transponované alebo implementované z právnych predpisov EÚ. Samozrejme, transpozícia a implementácia si vyžaduje aj prechodné obdobia pre niektoré právne predpisy vzhľadom na náročnosť finančných zdrojov.
2. Právne predpisy asociovaných krajín majú represívny charakter. Z toho vyplýva, že hlavným rozdielom oproti EÚ sú sankcie. To znamená, že pri porušení právneho predpisu prevádzkovateľ zdroja znečisťovania ovzdušia je povinný zaplatiť príslušnú pokutu. Tieto sankcie sú príjmom štátneho rozpočtu. Nie je však isté, či sa tieto finančné prostriedky použijú na odstránenie škôd vzniknutých porušením predpisov.
3. Európska Únia sa snaží hlavne o motiváciu právnických a fyzických osôb, pričom EÚ uprednostní, odporučí, povolí propagáciu, zníži dane, atď., tomu, kto sa sám bude snažiť znižovať znečistenie prostredia, (použije najlepšie vstupné materiály, zníži energetické nároky na minimum, bude sa snažiť o recyklovanie, bude používať najmodernejšie technológie, bude učiť zamestnancov a motivovať ich, prevádzkovateľ zdroja sa bude uchádzať o certifikáty a pod). V prípade porušenia právneho predpisu bude prevádzkovateľ zdroja znečisťovania ovzdušia sankčne postihnutý, avšak pokuty sú až poslednou možnosťou. Prvotnými sankciami je medializácia a tým úbytok klientov a vzrast konkurencie, odobratie licencie, či certifikátu a pod.
 - V SR, Poľsku a Maďarsku doteraz takýto systém chýba. Podľa nášho názoru by malo dôjsť k zmenám v právnych predpisoch v týchto štátoch, čo by malo mať ďalší pozitívny dopad na ochranu ovzdušia.
 - V Poľsku bolo prijatých niekoľko právnych predpisov upravujúcich či už ochranu ovzdušia alebo ochranu ozónovej vrstvy Zeme, ktoré však neupravujú všetky náležitosti stanovené v smerniciach a nariadeniach EÚ, alebo ich neupravujú v dostatočnej miere. V Poľsku je zákonom upravená len ochrana ozónovej vrstvy a samostatný zákon o ovzduší chýba. Oblasť ochrany ovzdušia je upravená zákonom o ochrane a formovaní životného prostredia, preto by bolo vhodné takýto samostatný zákon ustanovujúci základné ciele v danej oblasti prijať.
4. V Maďarsku a EÚ je právne záväzné meranie a znižovanie koncentrácie imisíí, čo je z hľadiska ochrany ovzdušia prijateľnejšie. Hlavný rozdiel v sankčnom systéme práva ochrany ovzdušia je daný tým, že v SR kontroly i pokuty udeľuje inšpekcia, aj úrady ŽP. Rozhodnutia o pokutách môže preskúmať súd. V EÚ a Maďarsku kontrolu vykonáva inšpekcia, ale pokuty dáva súd. Rozdiel je aj v poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia na jednu tonu vypúšťanej znečisťujúcej látky. V Maďarskej republike sú tieto poplatky oveľa vyššie ako v SR.

4. Porovnanie emisných limitov pre nové zariadenia na spaľovanie uhlia v EÚ, SR, Poľskej a Maďarskej republike

Na základe údajov o množstvách znečisťujúcich látok vypúšťaných z veľkých stacionárnych zdrojov je možné obecné konštatovať, že inštalovaním nových technológií (desulfurizácia, denitrifikácia, clean coal technologies) došlo k veľmi významnému zníženiu emisíí znečisťujúcich látok.

Ako príklad porovnania emisných limitov pre nové stacionárne zariadenia spaľovania uhlia uvádzame rozsah hodnôt emisných limitov platných v jednotlivých štátoch a v EÚ v závislosti od kategorizácie zariadení.

Table 1 Air protection legislation in EU, Slovak Republic, Poland and Hungary

Európska Únia	Slovenská republika	Poľská republika	Maďarská republika
Smernica Rady č.96/62/EC, Smernica EP a Rady č.2002/3/ES, 2. časť, §17	Zákon č. 478/2002 Z.z.	Zákon Dz.U.94.49.196, 2. časť	Rozhodnutie 21/2001
Nariadenie Rady č.2000/2037/ES	Zákon č. 76/1998 Z.z.	Zákon Dz.U.2001.52.537	Rozhodnutie MOŽPaP 22/1993
Smernica č. 2000/69/ES Smernica č. 1999/30/ES	Vyhl. MŽP SR č. 706/2002 Z.z.	Vyhláška Dz.U.2003.163.1584	Rozhodnutie 14/2001 Rozhodnutie 4/2002
Smernica č. 2001/81/ES	Vyhl. MŽP SR č. 60/2003 Z.z.	Vyhláška Dz.U.02.87.796	Pripravuje sa, bude transponovaná
Smernica Rady č.94/63/ES	Vyhl. MŽP SR č. 408/2003 Z.z.	Vyhláška Dz.U.03.1.12	Rozhodnutie 10/2001
Smernica č. 98/70/EEC Smernica č. 99/32/EC	Vyhl. MŽP SR č. 53/2004/2000 Z.z.	Vyhláška Dz.U.2001.87.957	Spojené rozhodnutie 12/2002
Čl.3 Smernice č. 96/62/EC	Vyhl. MŽP SR č. 202/2003 Z.z.	Vyhláška Dz.U.03.110.1057	Rozhodnutie 17/2001
Smernica č. 2002/3/ES	Vyhl. MŽP SR č. 283/1998 Z.z.	Vyhláška Dz.U.2002.71.658 Vyhláška Dz.U.2002.94.837	Rozhodnutie MOŽPaP 22/1993
Smernica č. 84/360/EEC	Vyhl. MŽP SR č. 60/2003 Z.z.	Vyhláška Dz.U.02.115.1003	Rozhodnutie MOŽPaP 11/1991
Rozhodnutie Rady č.86/277/EHS	Oznámenie č. 344/1998 Z.z.	Vyhlasenie o cezhraničnom znečisťovaní ovzdušia	Protokol k dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia
Smernica č. 96/61/ES	Zákon č. 245/2003 Z.z Vyhl. MŽP SR č. 391/2003 Z.z	Pripravuje sa, bude transponovaná z EÚ	Pripravuje sa, bude transponovaná z EÚ

Table 2 Range of Emission Limit Values for New Sources (Coal Combustion) (mg/m³)

Štát	Tuhé znečisťujúce látky	SO ₂	NO _x
Maďarská republika	50-100	400-2000	200-600
Poľská republika	190-3700	540-1755	95-460
Slovenská republika	50-150	400-2500	550-650
Európska Únia	50-100	400-2000	650-1300

Záver

V členských štátoch EÚ je oblasť ochrany ovzdušia upravená smernicami, ktoré nemajú charakter zákona a nariadeniami, ktoré platia bezprostredne a jednotne v každom

členskom štáte. Systém práva v tejto oblasti motivuje prevádzkovateľov zdrojov k tomu, aby predchádzali vzniku znečisťovania ovzdušia. Ak sa zistí porušenie právnych predpisov, prevádzkovatelia zdrojov znečisťovania sú na to upozornení kompetentnými orgánmi, poplatky a pokuty sa stanovujú až po vyčerpaní ostatných možností vedúcich k náprave.

Slovenská republika dosiahla prijatím dôležitej legislatívy v oblasti ochrany ovzdušia značný pokrok. Do právneho poriadku SR boli transponované najdôležitejšie smernice upravujúce danú oblasť v EÚ. V právnych predpisoch sú detailne stanovené požiadavky a ciele, ktorých splnenie sa od príslušných zainteresovaných strán očakáva. Ak inšpekcia zistí, že došlo k porušeniu právnych predpisov, prevádzkovatelia zdrojov sú povinní zaplatiť poplatky a pokuty, pri ďalšom porušení hrozí zastavenie prevádzky. Poplatky a pokuty stanovuje, podobne ako v Poľskej republike, samotná inšpekcia. V tejto oblasti nastáva rozpor s krajinami EÚ, kde síce porušenie právnych predpisov zisťuje inšpekcia, avšak poplatky a pokuty sú stanovené súdom. Samotný stav legislatívy v oblasti ochrany ovzdušia v SR je podľa nášho názoru veľmi dobrý.

Poľská republika má tak isto ako všetky ostatné kandidátske krajiny snahu zosúladiť svoj právny poriadok s legislatívou v EÚ. Od roku 2000 bolo v Poľsku prijatých niekoľko právnych predpisov, ktoré upravujú ochranu ovzdušia a ochranu ozónovej vrstvy Zeme, ktoré však neupravujú všetky náležitosti stanovené v smerniciach a nariadeniach EÚ, alebo ich neupravujú v dostatočnej miere. Samostatný komplexný zákon o ovzduší v Poľskej republike nebol doteraz prijatý.

Je známe, že Maďarsko je krajinou nížin, z toho dôvodu sa legislatíva sústredila najmä na problémy znižovania emisií z motorových vozidiel, spaľovných odpadov a vykurovacích zariadení. Maďarská republika sa postupne snaží do svojho právneho poriadku v oblasti ochrany ovzdušia implementovať právne predpisy z EÚ.

Legislatíva v oblasti ochrany ovzdušia v Slovenskej republike je na vyššej úrovni ako v Poľsku a v Maďarsku. Podľa nášho názoru by bolo vhodné do budúcnosti prevádzkovateľov zdrojov znečisťovania ovzdušia účinnejšie motivovať vhodnými výhodami a úľavami (napr. daňovými).

Literatúra

- [1] Rosenberger, L.: Stav legislatívy v oblasti ochrany ovzdušia v SR, EÚ a Maďarskej republike, Diplomová práca, Košice, jún 2003.
- [2] Senčáková, L.: Stav legislatívy v oblasti ochrany ovzdušia v SR, EÚ a Poľskej republike, Diplomová práca, Košice, jún 2003.
- [3] Virčíková, E.: Environmentálne právo a legislatíva. Košice, 2002, s.11 - 15
- [4] www.lifeenv.gov.sk
- [5] www.mos.gov.pl
- [6] www.ktm.hu
- [7] www.worldenergy.org